

ARKIVETS PLEROMA

Et løfte om lykke

I 1956 bestilte det franske udenrigsministerium en kortfilm hos Alain Resnais om det Franske Nationalbibliotek (Bibliothèque Nationale de France, BNF). Filmen, der kom til at hedde *Toute la mémoire du monde* ("Hele verdens hukommelse"), udfører en vertikal bevægelse fra uskelnelig form og mørke over urdybet i bibliotekets kældre til den institutionelle magts højder i blikket fra Labrouste-læsesalens kuppel over de velordnede rækker af stole og borde. Denne vertikale akse etableres og opretholdes af bibliotekets horisontale organisering af det opbevarede materiale og lover at forvandle biblioteksobjekterne fra kaotisk dyngede til kollektiv lykke, eller dét som her kaldes den lovede bevægelse fra *plethora* til *pleroma*.

Plethora betyder egentlig bare en overvældende mængde af noget, mens *pleroma* direkte oversat betyder "fylde". De deler den samme rod på græsk, hvor *plethein* betyder "at være fuld", men det er to ganske forskellige typer fuldhed. Det er forskellen mellem "masse" og "fylde", eller hvad man på engelsk ville kalde forskellen mellem "plenty" og "plenitude". *Pleroma* er som religiøs term blevet brugt på mange måder, hvoraf den gnostiske og den paulinske må tælle som nogle af de mere kendte, men i nærværende sammenhæng skal vi gå let hen over sådanne detaljer og simpelthen konstatere, at *pleroma* er tidens fylde, hvor Gud vil være "alt i alt" ("*panta*

en *pasin*", 1. Kor. 15:28). Dette er termens eskatologiske form, hvor verdens *oikonomia*, dvs. administrationen af det guddommelige styre på jord, bringes til ende i Guds nærvær i alt.

Arkivets lykke er altså udtryk for, at skellet mellem det i skyggerne opbevarede materiale og dets nyttige aktualisering i verden falder bort i en oplysningens fuldbyrdelse, hvor det ikke længere er muligt endsige acceptabelt at opretholde to uforenelige tilgange til virkeligheden. Nærværende artikel læser Resnais' kortfilm som intervention i en særlig arkivrelateret diskurs, der via teknologiske nybrud øjner muligheden for den endelige forløsning af oplysningstidens encyklopædiske lykke. Denne diskurs analyseres i form af planer om organisering af al verdens viden i et bibliografisk indeks, i en "world brain" og i en tidlig netværksbaseret biblioteksinfrastruktur såvel som i et nyligt bud på et internetbaseret bibliotek. Artiklen søger endelig at problematisere disse forestillinger om arkivet som den drivkraft, der nødvendigvis må forløse det lykkelige løfte om sammenhængen mellem organiseringen af viden og social organisering.

DRØMMEN OM PLEROMA

Hvorfor er sådan en term vigtig i forhold til en forståelse af biblioteket som arkiv og arkivets løfte om lykke? Fordi forestillingerne om arkivet har en tendens til at operere med et løfte om en lykkelig fremtid, der indtræffer, så snart arkivet rummer al viden på jord. Resnais' film indskriver sig kritisk i en pågående diskurs, der netop forsøger at etablere arkivets potentiale som et løfte om pleromatisk lykke.

Michel Foucault daterede forestillingerne om det altomfattende arkiv til det 19. århundrede¹ og betragtede som bekendt Gustave Flaubert og Édouard Manet som de første kunstnere af hhv. biblioteket og museet

1 "[...] idéen om at akkumulere alt, idéen om at etablere en form for generelt arkiv, viljen til i et enkelt sted at indelukke alle tidsaldre, alle epoker, alle former, alle typer smag, idéen om at etablere et sted for alle tidsaldre, et sted, der selv er uden for tiden og upåvirkelig af tidens tand, projektet om således at organisere en form for evig og udefineret akkumulering af tid i et sted, der ikke bevæger sig, jamen, alt dette tilhører vores modernitet. Museet og biblioteket er heterotopier, der hører hjemme i det 19. århundredes vestlige kultur." (Foucault, "Des espaces autres" 1578).

(Foucault, "La bibliothèque fantastique" 327). Slutningen af det 19. århundrede bød derudover på nogle teknologiske nybrud, der kun yderligere nærrede sådanne forestillinger.

Den amerikanske historiker James Beniger beskriver, hvordan den industrielle revolution medførte, hvad han kalder en "kontrolkrise", dvs. et kritisk behov for at håndtere informationen vedrørende den stadig hurtigere produktion og cirkulation af varer og mennesker: "[...] dét, der begyndte som en krise inden for jernbanesikkerheden i de tidlige 1840'ere, ramte distributionen i 1850'erne, produktionen i de sene 1860'ere og marketing og kontrol med forbruget i de tidlige 1880'ere" (Beniger 429). Et berømt eksempel på en bureaukratisk opfindelse som modsvar til kontrolkrisen er Herman Holleriths brug af hulkort i forbindelse med den amerikanske folketælling i 1890. Den automatiserede sammentælling af hulkort var i stand til at forkorte optællingstiden fra 1880-optællingens 8 år til 1890-optællingens 6 år.

Fascinationen af arkivet og dets potentialer fandt altså næring i de nye teknologier. En sådan fascination kom for eksempel til udtryk, da science fiction-forfatteren H.G. Wells i 1938 udgav en bog ved navn *World Brain*, hvor han opremsede visse af sine synspunkter vedrørende forholdet mellem international organisering af viden og den internationale teknokratiske styreform, der skulle ledsage den. Som alle teknokratiske styreformere tenderede Wells' vision kryptofascisme, hvor sandheden strengt vogtes af en gruppe mennesker, som han til tider kaldte "samurai", og som i bogen *The Work, Wealth and Happiness of Mankind* benævntes "sources": "De er mændene og kvinderne, der ved bedst, mændene og kvinderne, der tænker og udtrykker sig bedst [...]" (Wells, *The Shape of Things to Come* 771). De er kilderne, der sikrer enstemmig enighed: "[...] der kan ikke findes to både respektable og modstridende holdninger [...]" (Wells, *The Work, Wealth and Happiness of Mankind* 256).²

2 Citeret i (Rayward, "H.G. Wells' s idea of a World Brain" 569). Wells havde også foreslået at internere dem, der ikke var i stand til at acceptere den herskende orden på øer og muligvis forhindre deres reproduktion (Wells, *Memorandum on the Project of a World Encyclopaedia* 161-162; Rayward, "H.G. Wells's idea of a World Brain" 566). I 1933 skrev han stadig om eugenik som en vej til at fremme borgernes indoktrinering i den nye sociale orden (Wells, *The Shape of Things to Come*

Lykken for Wells er den strengt kontrollerede totale oplysning. Wells indskrev sig eksplicit i arven fra Denis Diderot. *Encyklopædiens* opslag "Encyclopédie" beskrev netop forholdet mellem indsamling af viden og lykke: "Encyklopædiens formål er at indsamle hele jordens viden, at udstille denne videns generelle system og at overlevere det til dem, der kommer efter os [...] for at vore efterkommere ved at blive mere oplyste kan blive mere dydige og lykkelige [...]" (Diderot og d'Alembert 635).

Wells' forestillinger om oplysningens lykke som knyttet til en art eskatologisk pleroma kan ses i beskrivelsen af en nært forestående fremtid, hvor alle har adgang til alt:

Tiden er nær, hvor enhver studerende, hvor som helst i verden, vil kunne sidde med en projekter i sit studereværelse og i et belejligt øjeblik undersøge en hvilken som helst bog, et hvilket som helst dokument, i en eksakt kopi (Wells, *World Brain* 54).

Med alles adgang til alt uafhængig af geografisk position må den kollektive fornuft nødvendigvis føre til kollektiv lykke. Dét, som adskiller denne eskatologisk pleromatiske lykke fra oplysningens lykke, som beskrevet i *Encyklopædien*, står frem i brugen af "Tiden er nær" ("The time is close at hand"), der umiddelbart synes at bringe minder om Markusevangeliets "Tiden er inde [Peplérétai ho kairos], Guds rige er kommet nær; omvend jer og tro på evangeliet!" (Markus, 1:15). Forskellen er den temporale komponent, hvor lykken ikke er et resultat af gradvis bedring, men en umiddelbart forestående tilstand.

Tidens fylde (pleroma), hvor Gud er alt i alt, er nær, dét er Wells glade budskab (euangelion). Bemærk de gentagne variationer af "hvem som helst", "hvor som helst" og "hvad som helst": ethvert objekt, ethvert subjekt og enhver placering. Der er ganske vist tale om en reproduktion, men reproduktionen er ikke her en svag afskygning af den auratiske original. Det er en "eksakt" reproduktion, hvilket tilsyneladende bør eliminere mulighederne for flertydig fortolkning. Hvis objektet fremstår i sin fylde, må opfattelsen heraf være ens for alle.

426; Rayward, "H.G. Wells's idea of a World Brain" 567). Endelig forestillede han sig at udrense "kriminelle" og "modvillige" fra sin samfundsvision ved hjælp af biometrisk indeksering (Wells, *Memorandum* 184-185).

Drømme om den tekniske etablering af universel adgang, der hos Wells skulle leveres af "projektorens" fremvisning af mikrofilm, var forholdsvis gængse på dette tidspunkt. Allerede i 1928 havde Paul Valéry i den lille tekst "La conquête de l'ubiquité" skrevet om muligheden for at erobre "allestedsnærværelsen":

Værkerne vil opnå en form for allestedsnærværelse. Deres umiddelbare nærvær eller deres genetablering fra en hvilken som helst epoke vil adlyde vores hidkaldelse. De vil ikke længere bare være i sig selv, men hvor end nogen måtte være i selskab med et særligt apparat. De vil nu kun være en art kilder eller ophav, og deres velgørende virkning vil indfinde sig til fulde, hvor end man måtte ønske (Valéry 1284).

Kunstværket vil være kilden, der er fuldt til stede hvor som helst. Som hos Wells er apparatet ifølge Valéry i stand til på afstand at levere objektets fulde nærvær. Og disse nye muligheder for individets åndsopløftende nydelse af det musikalske værk stiller nødvendigvis også spørgsmålet om det sociale: "Jeg ved ikke, om filosofien nogensinde har drømt om et samfund, hvor den Sanselige Virkelighed kan udbringes til hjemmene" (Valéry 1285). Det sociale potentiale i arkivets fylde i allestedsnærværet er så omfattende, at filosofferne knap har turdet drømme om det.

Den belgiske dokumentarist Paul Otlet gik endnu mere eksplicit pleromatisk til værks. Han havde siden slutningen af det 19. århundrede arbejdet for indekseringen af hele verdens viden. I 1895 havde Otlet sammen med advokaten og modtageren af Nobels Fredspris (1913) Henri Lafontaine etableret *Institut International de Bibliographie*, der skulle udvikle et *Répertoire bibliographique universel*: "Dette register vil bestå af en opgørelse over alt, der er blevet skrevet nogensinde, på et hvilket som helst sprog og om alle emner" (Otlet i Rayward, *The Universe of Information* 114; Wright 76).

Alt, der er skrevet nogensinde. Det minder meget om Wells, men selvom de begge deltog i *World Documentation Congress* i Paris i 1937, findes der ingen tegn på, at de to rent faktisk mødte hinanden. Otlet henviste dog til Wells umiddelbart før sin formentlig mest pleromatisk ytring:

At være overalt, at se alt, høre alt og vide alt, er det ikke den perfektion og fylde, som mennesket i suveræn hyldest og suveræn godhed har tilskrevet Gud selv? Ved disse allestedsnærværets, universalitetens og evighedens instrumenter vil mennesket altså have nærmet sig guddommelighedens tilstand, dén formodede tilstand,

der tilkommer de udvalgte foran Gud, det vil sige den strålende beskuelse af den Totale Virkelighed. Dette, intet mindre, måske mere, findes i bogens potentiale! (Otlet 431, min kursivering).

Kun tre sider før denne afslutning på den lange og kompakte *Traité de documentation* (1934) beskriver Otlet det apparat, der skulle fuldbyrde bogens arkiviske løfte. Det drejede sig om et arbejdsbord med skærm og telefonisk netværksadgang. "[...] en Wells ville uden tvivl elske det" (Otlet 428), skrev han, og i lighed med Wells beskrev han sit foreslåede apparat som "en sand mekanisk og kollektiv hjerne" (Otlet 391).

Som det fremgår af ovenstående citat er arkivets løfte en erstatning for det eskatologiske løfte om religiøs frelse. Den nu tilgængelige "fylde" er noget, man *tidligere* tilskrev Gud, foran hvem den udvalgte formodedes at indtage en særlig position i det pleromatiske allestedsnærvær. Det er dog ikke kun et spørgsmål om den udvalgtes evige position foran Gud, men også den radierende beskuelse af virkeligheden i sin helhed. Kontraktion og ekspansion forenes i allestedsnærværet. Dét og måske tilmed mere er bogens løfte.

Et sidste element i denne historiske kontekst for Resnais' film er J.C.R. Lickliders rapport *Libraries of the Future* fra 1965. Det er den afsluttende rapport for et forskningsprojekt, der blev lanceret af *The Council on Library Resources* i 1961 i USA.³ Wells og Otlet var på sin vis amatører inden for arkivvidenskaben. Wells må vel primært regnes som science fiction-forfatter, mens Otlet på trods af sin dokumentaristiske praksis var falleret advokat. Licklider derimod var ganske vist uddannet psykolog (dog med yderligere bachelorgrader i fysik og matematik), men efter en karriere inden for psykoakustikken skiftede han til computervidenskaben, da han blev chef for det såkaldte *Information Processing Techniques Office* (IPTO) under det amerikanske forsvarsministeriums *Advanced Research Projects Agency* bedre kendt som ARPA.⁴

3 Det bør anekdotisk bemærkes, at dette råd blev grundlagt i 1956, altså samme år som Resnais' film.

4 Licklider spillede en afgørende rolle i udviklingen af ARPANET, der senere skulle blive til internettet.

Wells ville helt eksplicit efterlade de praktiske og tekniske detaljer vedrørende visionen om en global centrering af al viden i det dunkle: "[...] på nuværende tidspunkt er det ønskværdigt at lade dette projekt for organiseringen af en Verdensencyklopædi forblive vagt, hvad angår alt andet end dets essentielle form og funktion. [...] Hvis en ting virkelig skal leve, må den vokse i stedet for at blive skabt" (Wells, *World Brain* 52). Otlets beskrivelse af et netværksforbundet skrivebord manglede i 1934 også en vis grad af teknisk udførlighed.

Lickliders beskrivelser af arkivets potentiale bærer derimod præg af en solid basis i teknisk udførlighed og anerkendelsen af, at visse tekniske udfordringer formentlig ville bestå resten af det 20. århundrede. Alligevel finder man også hos ham løftet om en snarlig opfyldelse af arkivets lyksaligheder:

På trods af visse usikkerheder antyder fremskrivninger, at de basale "mekaniske" hindringer vil forsvinde [...] Altså vil vi måske i dette århundrede være teknisk i stand til at behandle det samlede videnskorpus på en næsten hvilken som helst måde (Lickliders 19-20).

Selvom han benytter de modificerende termer "måske" og "næsten", finder man stadig de eskatologiske markører "i dette århundrede" og "en hvilken som helst måde". Diskursen om arkivisk pleroma var altså ikke kun beholdt science fiction-forfattere og utopister.

RESNAIS OG UNIVERSEL TEKNOLOGISK HUKOMMELSE

Det er denne kontekst, Resnais indskrev sig i med *Toute la mémoire du monde*. Udover de nævnte eksempler, hvoraf Resnais uden tvivl var bekendt med i hvert fald Valéry, men formentlig også Wells, bød den franske kontekst i 1952 også på Louis Couffignals bog *Les Machines à Penser*, der med udgangspunkt i den relativt nye "cybernetiske" videnskab forsøgte at beskrive mulighederne for tænkende maskiner.

I den første synopsis til Resnais' film beskriver han og manuskriptforfatteren Remi Forlani netop nationalbiblioteket som en tænkende maskine:

Lad os forestille os en gigantisk maskine (en robot), der er i stand til at svare på alt med samme lethed som maskinerne i metroen, der fortæller, hvor meget De vejer.

Denne maskine, denne universelle Hukommelse, ville ikke kun kende hele fortiden, men også hele nutiden. Den ville være det sande Konservatorium for den skrevne Civilisation.

En sådan maskine er vel naturligvis utopi?

Intet forhindrer dog at tro på, at den skulle blive mulig inden for et århundrede eller to.

Med hjælp fra fjernsynet er det muligt at forestille sig, at man en dag på universiteterne ved blot at dreje på en knap på én enkelt skærm vil kunne se alle billeder, alle ord, der rummer menneskets viden. Man kan forestille sig, at alle Kulturens højborges da vil være forbundne med hinanden. Da vil en uafbrudt læsning og permanent konsultation af alle erindringer være mulig. Da vil verdens hukommelse virkelig eksistere (Carou 125).

Bestanddelene af en sådan beskrivelse bør nu synes velkendte. En endnu ukendt hjernelignende maskine eller robot kan rumme alt, der nogen sinde er skrevet, og samtidig gøre det tilgængeligt hvor som helst via en skærm. Det er den teknologiske etablering af fortidens og nutidens simultane allestedsnærværelse, pleroma. Det eskatologiske "tiden er nær" kommer til udtryk i "Man kunne forestille sig en dag" i forbindelse med, at "Intet forhindrer" en sådan maskines mulighed inden for et par århundreder.

En sådan robot blev præsenteret samme år som Resnais' film. Den 14. september 1956 annoncerede IBM de to computere 305 RAMAC og 560 RAMAC (Random Access Method of Accounting and Control): "to elektroniske databehandlingsmaskiner udstyret med IBM's random access memory, en stabel skiver, der gemmer millioner af fakta og figurer mindre end et sekund fra ledelsens rækkevidde" (IBM, "IBM 650 RAMAC announcement – Press release").⁵ De nævnte stablede skiver var hhv. den såkaldte 350 Disk Storage Unit og 355 Disk Storage Unit. Førstnævnte indeholdt 50 skiver, der i alt kunne rumme 3,75 MB. Dette nye lagerformat, der regnes for den første udgave af den moderne harddisk, skulle sørge for så hurtige adgangstider, at nærværet syntes umiddelbart. Ekspansionen og kontraktionen, som vi så hos Otlet, hvor allestedsnærværet foran Gud

5 Vi kan bemærke, at IBM 650 var den første computer i historien, der nåede at blive produceret i mere end 1000 eksemplarer. Den nåede næsten 2000 eksemplarer, før produktionen ophørte i 1962 (IBM, "IBM 650 - Workhorse of modern industry").

og den radierende perception af den totale virkelighed falder sammen, er her teknisk implementeret ved stablingen af skiver med data organiseret i koncentriske cirkler, hvor "et hvilket som helst stykke data var så tilgængeligt som et hvilket som helst andet" (Ceruzzi 70). Ved Verdensudstillingen i Bruxelles to år senere blev disse computere præsenteret til offentligheden som "Professor RAMAC" – et elektronisk geni med "næsten total historisk genkaldelse og evnen til at tale 10 sprog [...]" samt evnen til at besvare publikums spørgsmål angående alt fra Kristi fødsel til opsendelsen af Sputnik 1 (Kirschenbaum 76).

Om end Resnais i den første synopsis henviser til en robot med skærm og knapper, endte han dog med at antyde det løfte, der var knyttet til maskinen, i forbindelse med en noget ældre teknologi: biblioteket, som i filmens kommentarstemme overtager benævnelsen "mémoire universelle" fra synopsisens robot. Biblioteket er helt tydeligt et teknologisk konstrukt, og "konservatoriet for hele den skrevne civilisation" kommer i filmen til udtryk i en reference til Kaptajn Nemo og Nautilus: "Disse rigdomme, vi bliver nødt til at bevare dem. [...] Disse maskinerier, der finder deres lige i kaptajn Nemos undervandsbåd, sikrer den bedste temperatur til papir, læder, pergament. [...] Kontrollerne afløser hinanden nat og dag. Destruktionen må for enhver pris forhindres".

Filmens teknologiske aspekt er dog dobbelt. Det er både objekt i form af en specifik tematisering af biblioteksrepræsentationen (fokusindstillinger på klimaanlægget, rørposten, katalogsalen og indekshortene) og en eksplicit æstetisk strategi. Som nævnt indledes filmen med uskelnelig form og mørke over urdybet i bibliotekets kældre. De indledende fortekster passerer over et baggrundsbillede af et kamera midt i det underjordiske kaos. Umiddelbart efter forteksterne *paner* billedet ned, og det viste kamera vender sig mod en mikrofon, hvormed kommentaren initieres. Billedet *tracker* og *paner* hen over stabler og bunker af bøger, andet udefinerbart trykmateriale, malerier og en hjulløs cykel, der er vendt på hovedet. Mikrofonen dukker op igen, og kommentaren fortsætter. Hermed præsenterer filmen sig eksplicit som en æstetisk teknologi, som alt andet end en neutral afbildning af et nationalt skatkammer og i stedet som en teknisk gengivelse af arkivisk teknologi.

ARKIVETS FYLDE

Problemet med den indledende *plethora* er ifølge filmens forberedende synopsis, at den ikke "taler til os". Den er ikke blevet indekseret, dvs. den mangler arkivisk teknologi. Eller med en term lånt fra Jacques Derrida kan vi sige, at den indledende *plethora* mangler *konsignation*. Det er et spørgsmål om *con-signation* som samlingen af tegn i et idealt hele, et idealt corpus (Derrida 14). *Konsignation*en er inklusionen af arkivobjektet i den arkiviske helhed og dermed også den radikale forandring af objektet. Stenalderfundet på en mark undergår en forvandling, når det konsigneres som del af den nationale kulturarv i Nationalmuseets samlinger. Dette foregår aldrig uden "*interprétation*", dvs. fortolkning af, hvad et givent objekt er, og med hvilke andre objekter det måtte passe (Derrida 89). Derudover er fortolkningen også muligheden for adgang: Hvem har mulighed for at fortolke arkivobjekterne og hvordan? Endelig er fortolkningen mulighedsbetingelse for den sidste term i vores derridaske arkivterminologi: "arv" ("*héritage*") (Derrida 108). Arven udgør måder, hvorpå det arkiverede objekt kan spille en rolle i det kulturelle, akademiske, samfundsmæssige, eller man kunne tilmed sige *politiske*, nu. Arven var på sin vis allerede i spil i ovenstående citat fra Diderot og Jean le Rond d'Alemberts *Encyclopædi*: Indsamlingen af viden er et spørgsmål om overlevering til vore efterkommere. Det skal dog med Derrida pointeres, at det i lige så høj grad er efterkommernes forhold til fortidens krav om at blive husket.

*Konsignation*en kræver altid fortolkning, og i nationalbibliotekets tilfælde drejer det sig om at tildele bogen den rette plads i kataloget, så den kan opbevares ordentligt og måske tilmed findes igen – dét informationsvidenskaben ville kalde *retrieval*. Og for at objektet kan "tale til os", dvs. være tilgængeligt for arv via fortolkning, må det altså konsigneres. I filmen udføres alle bibliotekets funktioner – indeksering, opbevaring og *retrieval* – manuelt, hvilket kommer til udtryk i lange sekvenser, hvor kameraet følger bibliotekarernes behandling af bøgerne og deres vandringer med bogvogne gennem bibliotekets gange. Den i synopsis antydede robot er altså ikke en professor RAMAC, der kan besvare alle spørgsmål, men en horisontalt distribueret operation udført af tjenende individer med henblik på etableringen af det institutionelle fundament for kollektiv lykke. På trods af det manuelles fremtrædende position i skildringen af

bibliotekets typiske funktion nægtede Resnais at nedtone de utopiske toner. Han insisterede på at beholde et indtryk af nationalbiblioteket som fremtidens "automatiske distribution" af "verdens hukommelse" ["Mémoire du monde"] (Carou 134). Det bør bemærkes, at dette udtryk, "verdens hukommelse", i påfaldende grad minder om et udtryk anvendt af Lafontaine i en kort artikel fra 1903 ved navn "Une mémoire mondiale", "En verdensomspændende hukommelse". Artiklen beskrev Otlet og Lafontaines projekt om en universel bibliografi og dermed indekseringen af al viden på jord. Ifølge Markus Krajewski var det tilmed Otlet og Fontaine, der oprindeligt dannede termen "verdens hukommelse" (Krajewski 133). Udover termens ekko i Resnais' titel lancerede UNESCO i 1992 tilsvarende et program til beskyttelse af "documentary heritage", der stadig bærer navnet "Memory of the World". Programmets hensigt var at bevare og levere adgang til verdens "dokumentariske arv" ved at inkludere ikke alene "bibliotekernes og arkivernes værdifulde og sjældne manuskripter og dokumenter", men også "dokumenter på alle medier, særlig audiovisuelle dokumenter og orale traditioner [...]" (UNESCO 12).

Udover de forberedende dokumenters beskrivelse af BNF som "verdens hukommelse" er tonen, der forbinder filmen med pleroma-diskursen fra Otlet og Lafontaine til UNESCO, klar i filmens kommentar. Pligtaflevering, dvs. lovpligten til at aflevere en hvilken som helst tryksag til nationalbiblioteket i et vist antal eksemplarer, sikrer et stadigt indtog af bøger og holder de horisontale operationer i gang. Alt må gemmes, ingen lakuner tillades, selvom det ifølge filmen tvinger biblioteksmagasinet til evig udvidelse både dybere i jorden og højere mod himlen:

Biblioteket er en eksemplarisk hukommelse, der opmagasinerer alt, der er blevet trykt i Frankrig. [...] En ufuldstændig samling mister sin værdi. Derfor undgår man her den mindste brist i opmærksomheden. Hvis en udgave mangler, vil den blive eftersøgt. Selvom visse af disse tryksager kun skulle blive konsulteret én enkelt gang, vil de blive gemt, det er reglen!

Filmene demonstrerer ikke kun problemerne ved indeksering og opbevaring, men også bevaring. Én gang inkluderet i konsignationens ideale hele må objektet ikke ældes, det må og skal forblive identisk med sig selv. Dette kommer på humoristisk vis til udtryk i en scene, hvor en gammel læder-

indbunden bog modtager en injektion fra en kanyle, mens kommentarstemmen tørt bemærker: "Her vaccinerer man bøger". Denne komplette konsignation udføres af arkivets vogtere, *archonterne*, der alene holder det hermeneutiske privilegium, hvad angår samlingens konstituering (Derrida 13). Denne fortolkning udføres på teknisk vis gennem en nøje kodificering af tilhørsforhold og inskription heraf i bogens øverste venstre hjørne i form af en kryptisk signatur, der som indikation af position også muliggør retrieval. Denne tekniske praksis til etablering af en altid disponibel bestand åbner for en ny og radikalt anderledes fortolkning i læsesalen. Bogens potentiale, som beskrevet af Otlet, findes dermed også formuleret af kommentarstemmen hos Resnais:

Og her er bogen på vej mod en ideal linje, et ækvator, der er mere afgørende for dens eksistens end at træde igennem et spejl. Det er ikke længere den samme bog: For et øjeblik siden var den del af en universel, abstrakt, udifferentieret hukommelse, hvor alle bøgerne var lige; hvor de sammen modtog en ligeså ømt kølig opmærksomhed, som den Gud viser mennesket. Og nu er den pludselig udvalgt, foretrukket, uundværlig for sin læser, løsrevet fra sin galakse, for at nære disse falske papirgaskende insekter, der er uafhjælpeligt forskellige fra insekter, idet de hver især er knyttet til deres egen specifikke gerning.

Som del af magasinets universelle viden er bogen blot inoperativt potentiale; det latente arkiv, der venter aktualisering.⁶ Men når først den passerer den imaginære grænse mellem magasin og læsesal, dvs. barrieren mellem archontens fortolkning og læserens fortolkning, sættes den i værk. Den overgår fra den ideale helhed, hvor ethvert element i sin potentialitet indtager en lige gyldig plads, til at udgøre det uundværlige objekt for læserens insektlignende begær.

Og det er i denne overgang, denne krydsning af barrieren, at vi når til lykken. Den var allerede beskrevet i de indledende synopsis: "Der ligger en hemmelighed i Nationalbibliotekets hukommelse: det er lykkens (eller fredens) hemmelighed" (Carou 133). Men den kommer eksplicit til udtryk i kommentarens afsluttende tirade:

6 Dette svarer ganske godt til Aleida Assmanns arkiv-begreb. Hun skelner mellem Kanon som den viden, der aktivt cirkulerer i samfundet, mens Arkiv udgør den opbevarede og tilgængelige, men ikke fortolkede viden (Assmann 193).

Her antydes en tid, hvor alle gåder er løst, en tid, hvor dette univers – og visse andre – frit tilbyder sin nøgle. Og dét simpelthen fordi disse læsere, siddende foran hvert deres stykke universel hukommelse, vil have bragt fragmenterne af én eneste hemmelighed sammen stykke for stykke, en hemmelighed, der måske bærer et meget smukt navn: lykke.

Lykken er den fulde aktualisering af arkivets fylde, hvor barrieren må falde væk. Lykken er en tilstand, hvor arven ikke længere er overleveringen af nye gradvist afdækkede vidensfragmenter, dvs. gradvis oplysning, men i stedet er arvens opløsning, da der nu ikke længere er noget at arve. Otlets totale virkelighed har nu rent faktisk indfundet sig i fragmenternes endelige samling, og den evige pleromatiske lykke må være ens for alle generationer. Det bør dog bemærkes, at disse sidste ord efterfølges af filmens afsluttende view fra Labrouste-læsesalens kuppel. Filmen indledtes med en understregning af sin egen status som æstetisk teknologi, og den lader her billedkonstruktionen etablere en spænding i forhold til kommentaren. Billedet fokuserer nemlig ikke på kommentarens papirspisende insekter og deres mulige lykke, men netop på barrieren, der adskiller dem fra magasinet.

Fredric Jameson nævner dette afsluttende view som mulig inspiration for et andet kuppelfikseret blik på en læsesal: biblioteksscenen fra Alan Pakulas *All the President's Men* (1976). Jameson beskriver dette view i Pakulas film som en paradisisk etablering af et umuligt blik på totaliteten: "det midlertidige sammenfald mellem viden som sådan og selve den astronomiske totalitets arkitektoniske orden, der giver et kort glimt af forsynet, af dét, der organiserer historien, men forbliver urepræsenterbart i den" (Jameson 79).

For Jameson udgøres forsynets organiserende magt jo af kapitalen (og hvordan kan man være uenig?), men i den nærværende sammenhæng er det særlig interessant, at de to journalister Woodward og Bernstein, der forsøger at løse mysteriet omkring Watergate-indbruddet den 17. juni 1972, gør netop dét, kommentaren beskriver i *Toute la mémoire du monde*: De papirspisende insekter sætter de enkelte fragmenter sammen – i dette tilfælde dokumentationen for, at en konsulent fra det Hvide Hus, Howard Hunt, har foretaget research for at diskreditere Senator Ted Kennedy.

Kort efter denne biblioteksscene klager Woodward sin nød til informanten Deep Throat: "Vi har kun nogle brikker, men vi kan ikke finde ud af, hvad puslespillet skal ligne!" De løser dog gåden, Nixon viser sig at være

involveret, og han tvinges endelig til at træde tilbage den 9. august 1974. Fragmenterne bliver samlet i det endelige puslespil, og retfærdigheden sker fyldest. Dét, Jameson kalder "det sentimentale forsvar for den amerikanske forfatning, med hvilket Pakulas film så åbenlyst ender" (Jameson 82), er på sin vis allerede til stede i biblioteksscenenes kuppelblik på de koncentriske cirkler i Library of Congress' læsesal. Den formodede forbindelse mellem organiseret viden og den retfærdige ligevægt i historiens organiserende magt er klar.

Selvom Jameson i Pakulas kuppelblik ser en mulig reference til Resnais, bør det bemærkes, at repræsentationen af biblioteket via læsesalens koncentriske cirkler også har anden præcedens. I Wells' førnævnte *Work, Wealth and Happiness of Mankind* findes et lignende billede af læsesalens koncentriske cirkler i British Museums bibliotek, hvor billedteksten lyder: "en celle i verdens hjerne" (Wells, *The Work, Wealth and Happiness of Mankind* 149).

Pakulas biblioteksrepræsentation må hævdes at være nærmere beslægtet med Wells end med Resnais, hvis kuppelblik er radikalt anderledes. Det fokuserer jo netop på barrieren. Og denne barriere er ikke kun det imaginære skel mellem den universelle hukommelses potentiale og dettes aktualisering i læsesalens insekter. Det er også en fængselsmur. Konsignationen vises eksplicit som fængsling. Når bogen først er indekseret og indført i kataloget, stemples den med et unikt ID, der i al evighed binder den til en specifik identitet med fast placering bag magasinets mure. På billedsiden afventer bogen sin afgørende tur til den tildelte plads bag tremmer, hvilket også benævnes som sådan af kommentaren. Læsesalen patruljeres af vagter, både synlige og gemte. Den synlige vagt vandrer langs læsesalens rækker og kigger til højre og venstre, mens den skjulte kigger frem bag to bogreoler.

Arkivets løfte om lykke, lykken der udspringer af den sociale aktualisering af arkivisk pleroma, er gennemsyret af overvågning og kontrol. W.G. Sebald udtrykte netop denne farlige tvetydighed ved det franske nationalbibliotek i sin roman *Austerlitz*:

Jeg tror, at denne film, som jeg kun så én gang, men som ofte antog stadig mere monstrøse og fantastiske dimensioner i mine forestillinger, hed *Toute la mémoire du monde* og var lavet af Alain Resnais. Selv tidligere dvælede mit sind ofte ved spørgsmålet om, hvorvidt jeg dér i bibliotekets læsesal, der var fuld af en stille

summen, raslen og hosten, befandt mig på de velsignedes øer eller tværtimod i en fangekoloni [...] (Sebald 371-372).

Dét, hovedpersonen Jacques Austerlitz følte i BNF, er følelsen, der altid bør ledsage visionerne hos Wells, Otlet og Licklider og dermed også UNESCOs «Memory of the World»-program. Og aktualiteten af denne tvetydighed er blevet mere presserende de seneste år. Licklider præsenterede lagerkapacitet som den største hindring for opfyldelsen af evangeliet om lykke via arkivisk pleroma, og omkring 2002 ophørte netop digital lagerkapacitet med at være et problem.⁷ Denne vision har derfor fundet fornyet næring de sidste par år, mest prominent formuleret af historikeren og direktøren for Harvard University Library, Robert Darnton, der har været én af de primære drivkræfter bag The Digital Public Library of America (DPLA):

Vi har de teknologiske og økonomiske ressourcer til at gøre alle samlingerne fra alle vore biblioteker tilgængelige for alle vore medborgere – og til enhver, hvor som helst, med adgang til World Wide Web. Dét er DPLAs mission (Darnton).

Jagten på pleroma fortsætter, men selv når de sidste forhindringer synes at falde, dukker nye op. Hvor den sidste forhindring for Licklider var lagerplads, drejer det sig for Darnton om copyright. Han plæderer for en stadig afvejning af pleromatisk utopisme og økonomisk pragmatisme. Diskursen holder fast i pleroma, men barrieren, der holder insekterne fra den totale hukommelses lykke, synes trods fabulerende påstande og stædige indsatser at bestå.

Det lykkelige budskab om, at fremskridtet vil ophæve de sidste barrierer for lykkens fylde, er særdeles vedholdende og synes hele tiden næret af teknologiske nybrud. Det vil dog være en radikal fejl at betragte Resnais som viderebringer af det lykkelige budskab. Filmens kommentarspor munder ganske vist ud i en proklamation af lykkens mulighed, men dens visuelle iscenesættelse af arkivteknologien insisterer på, at løftet om arkivets pleromatiske lykke ledsages af løftet om social kontrol, dvs. at der ikke kan

7 Ifølge Hilbert og López skete der en eksplosion i digital lagerkapacitet omkring 2002, der også var året, hvor over 50 % af verdens informationslager forefandt sig i digital form.

eksistere to acceptable og antagonistiske meninger. Filmens iscenesættelse insisterer på, at arkivets vogtere med deres hermeneutiske privilegium altid vil patruljere læsesalens gange, at ethvert løfte om arkivets pleroma og dermed lykke altid vil lade barrieren stå tilbage.

Torsten Andreasen er ansat som post.doc. på Institut for Kunst og Kulturvidenskab, Københavns Universitet, hvor han som del af projektet *Affects, Interfaces, Events* arbejder med epistemologiske og politiske konsekvenser af komplekse digitale vidensobjekter hinsides menneskelig perception, der således ikke kan eksistere uden for det computationelle interface. Han skrev phd-afhandling om forestillinger knyttet til digitale kulturarkivers potentiale for akkumulering og tilgængeliggørelse af al eksisterende viden og en deraf følgende ønskværdig politisk orden. Har har publiceret bredt om arkiver, det digitale og kulturarv.

Relaterede artikler, f.eks: "Constructing the Contemporary via Digital Cultural Heritage." (*FibreCulture Journal*, 2015) og "Det digitale kulturarvsarkiv – medie og dispositiv." (*Radioverdener: Auditiv kultur, historie og arkiver*, 2015).

ARCHIVAL PLEROMA

A Promise of Happiness

In 1956, on a commission from the French Ministry of Foreign Affairs, Alain Resnais made a short film about the French national library called *Toute la mémoire du monde*. The film performs a vertical movement from indiscernible form and prevalent darkness upon the face of the deep in the library cellars to the summits of institutional power in its domed view of the well-ordered rows of tables and chairs in the Labrouste reading room. This vertical axis is established and maintained by the horizontal library operations that promise to transform the library objects from chaotic heap to collective happiness, or what this article has called the promised movement from *plethora* to *pleroma*. Resnais' film intervenes in an ongoing discourse about the possibility of archival pleroma, thinking machines and the possible beneficial consequences for human existence. But the question is whether such persistent happy belief in the fall of the very last practical obstacles for pleroma does not overlook the view from Resnais' domed shot: The view indicating that sinister fantasies of the pleroma of knowledge persist in relation to fantasies of political organisation and that the guardians of the archive will always patrol the aisles of the reading room.

KEYWORDS

- EN: archive, library, pleroma, automation, political organisation
DA: Arkiv, bibliotek, pleroma, automatisering, politisk organisering,
NO: Arkiv, bibliotek, pleroma, automatisering, politisk organisering,
SE: Arkiv, bibliotek, pleroma, automatisering, politisk organisering,

LITTERATUR

- Assmann, Aleida. "Canon and Archive". *A Companion to Cultural Memory Studies*. Red. Astrid Erll, Ansgar Nünning og Sara B. Young. Berlin: De Gruyter, 2010. 97-108.
- Beniger, James R. *The Control Revolution, Technological and Economic Origins of the Information Society*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1986.
- Carou, Alain. "Toute la mémoire du monde, entre la commande et l'utopie". 1895. *Mille huit cent quatre-vingt-quinze. Revue de l'association française de recherche sur l'histoire du cinéma* 52 (2007): 116-140. 1895.revues.org.
- Ceruzzi, Paul E. *A History of Modern Computing*. London: Cambridge, Mass, 2003.
- Darnton, Robert. "The National Digital Public Library is Launched!". *The New York Review of Books* 25. April 2013. Web. 6. februar 2015. <<http://www.nybooks.com/articles/2013/04/25/national-digital-public-library-launched/>>.
- Derrida, Jacques. *Mal d'archive, une impression freudienne*. Paris: Galilée, 1995.
- Diderot, Denis og Jean le Rond d'Alembert. "Encyclopédie". *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*. Tome cinquième, Discussion-Esquinancie. Briasson etc: Samuel Faulche, 1755.
- Foucault, Michel. "Des espaces autres". *Dits et écrits II, 1976-1988*. Paris: Gallimard - Quarto, 2001. 1571-1581.
- Foucault, Michel. "La bibliothèque fantastique [Sans titre]". *Dits et écrits I, 1954-1975*. Paris: Gallimard - Quarto, 2001. 321-353.
- Hilbert, Martin og Priscila López. "The World's Technological Capacity to Store, Communicate, and Compute Information". *Science* 332.6025 (2011): 60-65.
- Jameson, Fredric. *The Geopolitical Aesthetic, Cinema and Space in the World System*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press, 1992.
- Kirschenbaum, Matthew G. *Mechanisms, New Media and the Forensic Imagination*. Cambridge, Mass: MIT Press, 2008.
- Krajewski, Markus. *Zettelwirtschaft, die Geburt der Kartei aus dem Geiste der Bibliothek*. Berlin: Kulturverlag Kadmos, 2002.
- Licklider, J. C. R. *Libraries of the Future*. Cambridge, MA: MIT Press, 1965.
- Otlet, Paul. *Traité de documentation, le livre sur le livre, théorie et pratique*. Bruxelles: Editions Mundaneum - Palais Mondial, 1934.
- Rayward, W. Boyd. "H.G. Wells' s idea of a World Brain: A critical reassessment". *Journal of the American Society for Information Science* 50.7 (1999): 557-573.
- Rayward, W. Boyd. *The Universe of Information: The Work of Paul Otlet for Documentation and International Organisation*. Moscow: VINITI for the International Federation

- for Documentation, 1975. Web. 20. April 2015. www.ideals.illinois.edu. Sebald, W. G. Austerlitz. München: Fischer Taschenbuch Verlag, 2011.
- UNESCO. Programme "MEMOIRE DU MONDE". Paris: UNESCO, 1993.
- Valéry, Paul. "La conquête de l'ubiquité". *Oeuvres II*. Red. Jean Hytier. Paris: Gallimard – Bibliothèque de la Pléiade, 1960. 1284-1287.
- Wells, H.G. "Memorandum on the project of a world encyclopaedia". *The Correspondence of H.G. Wells*, Vol. 4. Red. David Smith. London: Pickering and Chatto, 1998.
- Wells, H.G. *The shape of things to come*. London: Hutchinson & Co., 1933.
- Wells, H.G. *The Work, Wealth and Happiness of Mankind*. London: William Heinemann, 1932.
- Wells, H.G. *World Brain*. London: Methuen, 1938.
- Wright, Alex. *Cataloging the World, Paul Otlet and the Birth of the Information Age*. Oxford: Oxford University Press, 2014.

WEB

IBM 650 - Workhorse of modern industry.

http://www-03.ibm.com/ibm/history/exhibits/650/650_intro.html

IBM 650 RAMAC announcement – Press release.

http://www-03.ibm.com/ibm/history/exhibits/650/650_pr2.html